

GÖTEBORGS UNIVERSITET
PSYKOLOGISKA INSTITUTIONEN

**Det emotionella brottsoffret:
Rollen av affektiv spegling i bedömningar av trovärdighet**

Stina Davidsson

Examensarbete 30 poäng
Examensarbete
PM2519
Vårterminen 2016

Handledare: Karl Ask

Det emotionella brottsoffret: Rollen av affektiv spegling i bedömningar av trovärdighet

Stina Davidsson

Denna studie syftade till att undersöka hur "the emotional victim effect" (EVE; dvs det faktum att ett brottsoffer bedöms mer trovärdig när hen uttrycker starkare negativ affekt) påverkas av i vilken grad bedömaren speglar hens ansiktsuttryck. I ett experiment utförde deltagarna ($N = 362$) instruktioner rörande spegling (spegling vs. ej spegling vs. kontroll) medan de tittade på ett videoklipp där en kvinnlig målsägande med ett av två känslouttryck (emotionell vs. neutral) beskriver en våldtäkt hon säger sig ha utsatts för, därefter fick de bedöma trovärdigheten i hennes utsaga. Resultatet kunde inte replikera EVE vilket är anmärkningsvärt då EVE fått gediget stöd i tidigare forskning. Däremot upptäcktes en huvudeffekt av spegling där de som instruerats att inte spegla bedömde utsagan som minst trovärdig. Huruvida avsaknaden av EVE kan bero på att speglingsinstruktionen riktade deltagarnas uppmärksamhet på målsägandens känslouttryck eller på brister i studiens design diskuteras.

Enligt Brottsförebyggande rådet (Brå) anmäldes 20 300 sexualbrott (6 700 gällande våldtäkt) till polisen år 2014. Av dessa sexualbrottsfall fattades endast 1 170 lagföringsbeslut (2016). Siffrorna talar sitt tydliga språk om en betydande diskrepans mellan anmälda och uppklarade sexualbrott. Varför är det så? En anledning kan vara att sexualbrott oftast sker obevittnade och att bevisläget då blir sådant att ord står mot ord. Detta gör det relevant att undersöka vad som påverkar bedömningen av vems ord som är trovärdigt och vems ord som inte är det.

Under hösten 2015 hade den svenska filmen "Flocken" premiär. Filmen handlar om den femtonåriga flickan Jennifer som anmäler den jämnåriga skolkamraten Alexander för våldtäkt. Istället för att få stöd blir Jennifer ifrågasatt och anklagad för lögn och förtal när samhället sluter upp bakom Alexander (Flocken (film), 2016, 19 januari). Filmens handling liknar i stort händelseförloppet i det uppmärksammade Bjästa-fallet, där en ung flicka, fjorton år gammal, anmälde en äldre skolkamrat för våldtäkt men misstroddes och blev utsatt för hot av övriga samhället. Trots att pojken erkände, vilket han i och för sig sedan tog tillbaka, och dömdes för våldtäkten (dessutom även för ytterligare en våldtäkt) så fortsatte hoten mot flickan till den grad att hon tvingades flytta ifrån samhället. Fallet uppmärksammades av Johansson och Nordmark (2010) som bland annat påvisade hur flickans trovärdighet ifrågasattes eftersom hon fortsatte komma till skolan och ägna sig åt vanliga fritidssysslor som exempelvis ridning. Borde hon inte gråta och stänga in sig hemma om hon var ett offer? Var hon inte bara ute efter hämnd och pengar eftersom pojken inte ville vara tillsammans med henne? I Bjästa-fallet bedömdes flickan som trovärdig av rätten men inte av samhället, vars föreställningar om hur ett offer bör bete sig fick stora negativa konsekvenser, enligt Johansson och Nordmark (2010). Fallet är bara ett av många där offrets trovärdighet ifrågasatts. Detta väcker återigen frågorna - vad gör någon

trovärdig? Vad ligger hos personen som bedöms och vad är beroende av personen som gör bedömningen?

Begreppen ”lögn” och ”trovärdighet” är mångfacetterade. Tidigare forskning har fokuserat på användbarheten av icke-verbala och verbala beteenden som tecken på lögn (Vrij, 2008) samt egenskaper hos vittnet/offret som grund för trovärdighetsbedömningar (t ex Ask & Landström, 2010; Kaufmann, Drevland, Wessel, Overskeid & Magnussen, 2003; Bollingmo, Wessel, Eilertsen & Magnussen, 2008; Campbell, Menaker & King, 2015). Ett område som än så länge är utforskat är rollen av spegling i kombination med bedömningar av en målsägandes trovärdighet. Med spegling menas att direkt efterlikna eller härma någon annans rörelser och uttryck. Denna studie avsåg undersöka huruvida en målsägandes uttryckta känslor påverkar bedömningen av hens trovärdighet, samt betydelsen av bedömarens spegling av målsägandens känslouttryck för sådana bedömningar.

Trovärdighetsbedömningar

Tseng och Fogg (1999) menar att trovärdighet alltid är en bedömd egenskap och alltså ingenting som ensamt vilar i varken sak eller person. Det är en sammanvägning av både personen som berättar något, innehållet i berättelsen och personen som gör bedömningen. Trovärdighet är alltså i slutändan något som subjektivt upplevs av den som gör bedömningen. Hilligoss och Rieh (2008) genomförde en kvalitativ studie om hur människor gör trovärdighetsbedömningar och deras analys kunde delas in i tre nivåer. Den första nivån handlade om hur bedömare själv konstruerar och definierar trovärdighet. Den andra nivån om vilka tumregler och/eller fördomar man använder sig av för att göra bedömningen. Nivå tre berörde interaktionen mellan innehåll och ledtrådar gällande källan eller personen.

Faktorer hos vittnet/offret/berättaren som kan påverka trovärdigheten är enligt Brodsky, Griffin och Cramer (2010) säkerhet, pålitlighet, omtyckbarhet och kunskap. Deras studie fokuserade på expertvittnen och visade att ovan nämnda faktorer kunde förklara 70 % av vad som gjorde ett expertvittne trovärdigt. Tenney, MacCoun, Spellman och Hastie (2007) undersökte också vittnens/offers säkerhet som trovärdighetsmått och fann att vittnen bedömdes mer trovärdiga ju säkrare de verkade. Dock blev det en motsatt effekt när man lät säkra och osäkra vittnen konfronteras med ett misstag i sin utsaga. Då bedömdes de vittnen som uttalat sig mer osäkert som trovärdigare.

Ytterligare en faktor som påvisats påverka trovärdighet är vittnets/offrets uttryckta känslor. Detta fenomen kallas *the emotional victim effect* (EVE) och har bekräftats i ett flertal studier (t.ex. Ask & Landström, 2010; Kaufmann et al., 2003; Bollingmo et al., 2008). Effekten innebär att när målsäganden/offret uttrycker starkare negativ affekt, vilket bedöms mer kongruent med det hen säger sig ha blivit utsatt för, så upplevs hen som mer trovärdig än när hen uttrycker neutral eller positiv affekt. Kaufmann et al. (2003) fann att EVE kvarstod även när de kontrollerade för allvarlighetsgraden i det verbala innehållet. Deltagarna fick beskrivet för sig en uppenbar eller en mindre uppenbar våldtäkt, och effekten av målsägandens känslouttryck var densamma oberoende av utsaga trots att deltagarna själva hävdade att de la stor vikt vid det verbala innehållet. Kaufmann et al. (2003) menade att detta var ett tecken på att processerna bakom EVE främst är omedvetna. Ask och Landström (2010)

undersökte mer direkt vilka psykologiska mekanismer som ligger bakom EVE och fann stöd för både förväntansbrott och medkänsla med offret. Förväntansbrott innebär att de förväntningar som allmänheten har av hur ett våldtäktsoffer ska bete sig stämmer bättre överens med starkt uttryckta negativa känslor än med neutralitet. Detta medför att om målsäganden/offret inte uttrycker stark negativ affekt så bedöms hen brista i trovärdighet då det bryter mot det förväntade beteendet. Medkänsla med offret innebär att målsägande/offer som uppvisar starka emotionella uttryck framkallar medkänsla hos bedömaren, vilket i sin tur ökar den bedömda trovärdigheten. Rose, Nadler och Clark (2006) undersökte förekomsten av en s.k. proportionalitetsnorm i förhållande till det emotionella uttrycket hos brottsoffer. Deras hypotes var att ett brottsoffer bedöms som mest trovärdig när hans känslouttryck är i paritet med brottets allvarlighetsgrad. Hypotesen fick i stora delar stöd: ett starkt känslouttryck förknippat med ett mindre allvarligt brott och vice versa bidrog till ökad skepticism gentemot offrets utsaga.

Gällande sexualbrott så har Campbell, Menaker och King (2015) beskrivit två särskilda grupper av variabler, rättsliga och utomrättsliga, som verkar påverka bedömningen av målsägandens trovärdighet och utgång i målet. De rättsliga variablerna inbegriper sådant som medicinskt bevisade skador hos offret, andra styrkande vittnesmål och brottets allvarlighetsgrad. De utomrättsliga variablerna innehåller till exempel offrets ålder, kön och etnicitet samt om offret tidigare haft en sexuell relation med förövaren eller under övergreppet varit påverkad av alkohol eller droger. Campbell et al. (2015) beskrev även hur brottsutredare, trots att de ville hävda att de främst gick på de rättsliga faktorerna, lät de utomrättsliga faktorerna spela en stor roll i bedömningen av målsägandens trovärdighet. Sperry och Siegel (2013) fann att om ett våldtäktsoffer kunde anses till viss del ansvarig för det hen utsatts för (t ex genom att ha druckit alkohol) så kände deras deltagare mindre sympati för hen, bedömde hen som mindre trovärdig och var mindre benägna att erbjuda hjälp.

Reinhard och Schwarz (2012) undersökte huruvida olika känslotillstånd påverkade förmågan till korrekt lögnedetektion och fann att deltagare som försatts i ett ledset tillstånd förlitade sig mer på verbalt innehåll, vilket gjorde dem skickligare på att känna igen lögn än deltagare som försatts i ett glatt tillstånd, vilka förlitade sig mer på icke-verbala ledtrådar. Dunn och Schweitzer (2005) fann, i en utomrättslig kontext, att benägenheten till tilltro/tillit/förtroende påverkades av vilket känslotillstånd deltagaren upplevde. Glada deltagare var mer benägna att lita på en bekant än de som var ledsna eller arga.

Sammanfattningsvis visar tidigare forskning att både bedömarens och den bedömdes känslor tycks påverka trovärdighetsbedömningar. En möjlig väg som sammanbinder känslorna mellan bedömare och bedömd skulle kunna vara den känslomitta som sker genom spegling.

Spegling och empati

Primitiv känslomitta definierades av Hatfield, Cacioppo och Rapson (1992) som "tendensen att automatiskt spegla och synkronisera rörelser, uttryck, hållning och läten från en annan person och som konsekvens konvergera emotionellt" (s. 153-154, egen översättning). Deras antagande var att primitiv känslomitta var en omedveten process. Davis (refererad till i Hatfield et al., 1992) menade att vi människor troligen inte skulle kunna spegla andra medvetet med tillräcklig effektivitet, utan istället främst

se fåniga ut. Hans argument var dels att processen var för komplicerad och går för fort men även att förmågan att spegla till viss del är medfödd. En av processerna bakom känslomittla kan förklaras av facial feedback-hypotesen, ursprungligen formulerad av Darwin (refererad till i Hatfield et al., 1992). Teorin säger att specifika känslor hänger samman med viss muskelaktivering i ansiktet. När dessa muskler aktiveras så skickas feedback till hjärnan som påverkar den känslomässiga upplevelsen.

Forskning har visat att blockering av speglingsmöjligheter gör känsligenkänning svårare (Oberman, Winkielman & Ramachandran, 2007; Stel & van Knippenberg, 2008). När deltagarna hindrades att spegla andras ansiktsmimik, genom att till exempel ha en penna i munnen, så tog det längre tid för dem att känna igen och benämna de känslor som de fick se uttryckta på fotografier. Likowski et al., (2011) fann att de som var ledsna speglade mindre, vilket kan leda till att det är svårare att känna igen känslor om man är ledsen. Stel, van Dijk och Olivier (2009) undersökte spegling i förhållande till lögn detektion och fann att deltagare som instruerats att inte spegla var bättre på att både detektera lögn och att benämna kommunikatorens känslor jämfört med deltagare som instruerats att spegla eller som inte mottagit några speglingsinstruktioner. Detta står i kontrast till ovan redovisade studier som visat att spegling bidrar till igenkänningen av någons känslor. I fallet med osanna meddelanden så verkar spegling alltså snarare hindra den emotionella förståelsen. Författarnas spekulation var att människors spontana och automatiserade spegling kunde vara en anledning till att vi generellt är dåliga lögn detektorer. Detta då spegling fokuserar på icke-verbala beteenden, som till exempel ansiktsuttryck, vilket forskning visat är bristfälliga tecken på lögn (Vrij, 2008).

Kanske kan ovan, till ytan motsägelsefulla, forskningsfynd rörande spegling vara uttryck för olika delar av den empatiska förmågan. Empati anses av många stå på två ben – det kognitiva och det affektiva. Det kognitiva benet handlar bland annat om förmågan till perspektivtagande, medan det affektiva benet fokuserar på emotionell reaktivitet (Davis, 1980; 1983). I Oberman et al. (2007) och Stel och van Knippenberg (2008) så förhindrades deltagarnas möjlighet till affektiv empati när de inte fick spegla. I dessa studier fick deltagarna titta på fotografier av ansiktsuttryck under så kort exponeringstid att de troligen inte hann processa uttrycken medvetet och utifrån en kognitiv igenkänning benämna känslorna. I Stel et al. (2009) däremot så möjliggjorde den förhindrade speglingen, kombinerat med längre exponeringstid, ett kognitivt processande och benämning av känslor.

Sambandet mellan affektiv empati och spegling har studerats i två studier av Sonnby-Borgström (2002) och Sonnby-Borgström, Jönsson och Svensson (2003). Dessa studier visade att deltagare som bedömts ha hög affektiv empati automatiskt speglade ansiktsuttryck i mycket större utsträckning än de som bedömts ha låg affektiv empati. De med hög empati visade sig även ha en större samstämmighet mellan ansiktsuttryck och självskattade känslor. Hos deltagarna med lägre affektiv empati fanns istället en tendens att le när de såg ett argt ansikte. Kanske är det så att en god förmåga till spegling – att man i hög grad efterliknar andras känslouttryck – är det som bidrar till en högre, affektiv empatisk förmåga.

Syfte och hypoteser

Studiens syfte var att undersöka vilken roll spegling har i uppkomsten av EVE. Detta undersöktes genom att deltagarna fick se ett videoklipp innehållande en kvinnlig målsägande (gestaltad av en skådespelare) som beskrev en våldtäkt hon anmält att hon utsatts för. Videoklippen fanns i två versioner: en där målsäganden uttryckte stark negativ affekt och en där hon uppträdde mer neutralt. Deltagarna instruerades att antingen spegla målsägandens ansiktsuttryck eller att inte spegla hennes ansiktsuttryck, medan en tredje grupp inte fick några instruktioner om spegling. Deltagarna fick senare bedöma i vilken grad de trodde att målsägandens utsaga var sanningsenlig.

Tre hypoteser formulerades: I linje med tidigare forskning kommer förekomsten av EVE att bekräftas genom att målsäganden bedöms som mer trovärdig när hon visar starkare negativ affekt än när hon uppträder mer neutralt (Hypotes 1); instruktionen att spegla kommer att öka storleken av EVE (Hypotes 2); och instruktionen att inte spegla målsägandens ansiktsuttryck kommer att minska storleken av EVE (Hypotes 3).

Metod

Deltagare och design

Studien genomfördes som en del av ett större forskningsprojekt på Göteborgs universitet. 373 personer (265 kvinnor, 106 män och 2 som identifierade sig som annat) deltog i studien. Majoriteten av dessa rekryterades genom Psykologiska institutionens försöksdeltagarpool, medan övriga tillkom som drop-in eller genom rekommendationer från andra deltagare. Av dessa var det 11 personer (10 kvinnor och 1 man) som inte fullgjorde studien eller genomförde studien under förändrade betingelser (tänd skrivbordslampa, ökad volym, assistans från försöksledaren, bristande språkkunskap) vilket innebar att deras resultat exkluderades från vidare analys. Återstående deltagare ($N = 362$) varierade i ålder mellan 18 och 77 år ($M = 28,30$, $s = 10,478$) och 80 % angav studier som huvudsaklig sysselsättning. Genomförandet av studien tog i genomsnitt 20 minuter och deltagarna fick 50 kronor som ersättning för sin medverkan. Deltagarna fördelades slumpmässigt till en av sex betingelser definierade av en 3 (instruktioner: spegling vs. ej spegling vs. kontroll) \times 2 (video: emotionell vs. neutral) faktoriell design.

Tillvägagångssätt och material

Studien genomfördes i ett datorlaboratorium på Psykologiska institutionen vid Göteborgs universitet. Upp till fyra deltagare genomförde studien samtidigt; de var då fördelade till samma betingelse, satt avskärmade från varandra, och genomförde experimentet individuellt på varsin dator. Deltagarna fick först skriva under ett informerat samtycke. De blev sedan informerade av försöksledaren om att de skulle ha på sig sina hörlurar genom hela studien och utöver det följa instruktionerna på skärmen för att sedan, när de fullgjort studien, få sin ersättning. Det var jag, tillsammans med en biträdande forskare på Psykologiska institutionen, som agerade som försöksledare.

Materialet baserades på en tidigare studie av Ask och Landström (2010). Via instruktioner på datorskärmen informerades deltagarna om att de snart skulle få se ett videoklipp och efter det svara på ett antal frågor. De uppmanades även att läsa all information noggrant och informerades om att deras svar skulle vara helt anonyma. Vidare presenterades deltagarnas uppgift: att bedöma trovärdigheten i en målsägandes utsaga. Därefter presenterades bakgrundsinformation gällande det kommande videoklipppet. Deltagarna fick veta att de skulle få se ett utdrag ur ett förhör där en kvinna (den målsägande) gav en fri återgivning av den våldtäkt hon anmält till polisen samma dag. Enligt målsägande hade våldtäkten skett under en efterfest tre dagar tidigare, och det är på grund av övertalning från hennes pojkvän och en vän som hon nu anmält händelsen. Den misstänkte mannen har i förhör med polis medgett att han haft sex med kvinnan men anser att det funnits samtycke. Den misstänkte mannen uppges i förhöret ha varit väldigt ledsen och upprörd över anklagelsen. Han menar att kvinnan kan ha ljugit för att inte behöva tillstå otrohet gentemot sin pojkvän.

Speglingsinstruktioner

Efter att bakgrundsinformationen presenterats instruerades en tredjedel av deltagarna att, medan de tittade på videoklipppet, spegla målsäganden i ansiktsuttryck (*spegling*), en tredjedel av deltagarna instruerades att inte spegla målsägandes ansiktsuttryck (*ej spegling*), och resterande tredjedel av deltagarna fick inga instruktioner avseende spegling (*kontroll*). Både gruppen som instruerats att spegla och den som instruerats att inte spegla informerades om vikten av att lyssna noga på det som målsäganden berättade i videoklipppet men även att observera hennes ansikte. Att spegla definierades som att efterlikna någons uttryck i ansiktet, till exempel runt ögon och mun. Den ena gruppen instruerades att aktivt spegla medan den andra gruppen instruerades att aktivt inte spegla, samt att detta skulle ske genomgående under hela videoklipppet. För fullständiga instruktioner se Bilaga 1. Tidigare forskning (Stel, Van Baaren & Vonk, 2008) har visat att denna typ av instruktioner effektivt får deltagare att i hög grad spegla (resp. inte spegla) enligt instruktion.

Videomaterial

Deltagarna fick se ett videoklipp innehållandes en kvinna som anmält en våldtäkt till polisen och klippet visade hennes fria återgivning av händelsen under förhöret. Videomaterialet, som använts tidigare av Ask och Landström (2010), fanns i två versioner som deltagarna fördelades jämnt över. I den *emotionella* versionen hade kvinnan – en 28-årig och för allmänheten okänd skådespelerska – instruerats att gestalta utsagan i enlighet med de känslor (stark negativ affekt) som förväntas av ett våldtäktsoffer (Kaufmann et al., 2003). Detta genom att gråta, darra på rösten, kämpa med självbehärskning och uttrycka tveksamhet inför att återge de mer känsliga delarna av händelsen. I den *neutrala* versionen hade kvinnan (samma skådespelerska som ovan) instruerats att återge berättelsen som om den inte var emotionellt laddad, genom att i saklig ton och utan att tveka återge händelsen.

Det verbala innehållet var identiskt i bägge versionerna av videoklipppet (för en ordagrann återgivning, se Bilaga 2). Kvinnan berättade hur hon varit på efterfest hemma

hos en bekant (den misstänkte mannen) där hon blev kvar efter att de andra gästerna lämnat festen. Den misstänkte mannen hade lovat att ringa en taxi åt henne, men antydde istället att kvinnan stannat kvar för att hon velat ha sex med honom. Trots kvinnans nekande och motstånd så övermannades hon av mannen som sedan fullbordade våldtäkten. Efteråt lyckades kvinnan fly från lägenheten.

I båda versionerna filmades kvinnan från ungefär tre meters avstånd så att hela hennes överkropp var synlig, medan den intervjuande polisen varken hördes eller syntes i videoklippet. Det neutrala videoklippets längd var 5 min och 15 s och det emotionella videoklippets längd var 6 min och 55 s. För en mer detaljerad beskrivning av videomaterialet, se Ask och Landström (2010).

Undersökningsvariabler

Direkt efter videoklippet fick samtliga deltagare skatta hur trovärdig målsägandens berättelse var (1 = "inte alls trovärdig", 7 = "mycket trovärdig") och i vilken grad de trodde att målsägandens berättelse var sann respektive korrekt återgiven (1 = "i mycket låg grad", 7 = "i mycket hög grad"). Därefter ombads deltagarna göra en dikotom bedömning huruvida de trodde att målsäganden faktiskt hade blivit våldtagen eller ej. De ombads även att göra en bedömning av hur säkra de upplevde sig vara på sitt svar med hjälp av en skala med intervall om 10 % (50 % = "helt osäker", 100 % = "helt säker"). För att skapa ett mer känsligt mått kombinerades den dikotoma bedömningen och säkerhetsskattningen till beroendevariabeln *bedömd sannolikhet* (0 % = "målsäganden har helt säkert inte våldtagits", 100 % = "målsäganden har helt säkert våldtagits"). Detta skedde genom att säkerhetsskattningarna för de deltagare som bedömt att målsäganden inte våldtagits subtraherades från 100 (90 % säkerhet att målsäganden *inte* har våldtagits omvandlades således till 10 % säkerhet att målsäganden *har* våldtagits). I enlighet med Ask och Landström (2010) utgjorde variabeln *bedömd sannolikhet* studiens huvudsakliga beroendevariabel. Övriga skattningar av trovärdighet, sanningshalt och korrekthet användes i explorativt syfte.

Därefter följde frågor rörande kognitiv och affektiv empati i enlighet med Stel et al. (2008). "Kognitiv empati"-blocket efterfrågade i vilken utsträckning deltagaren (a) tog målsägandens perspektiv, (b) engagerades av målsägandens berättelse och (c) föreställde sig själv i målsägandens situation (1 = "inte alls", 7 = "helt och hållet"). Reliabilitetstestning påvisade begränsad samstämmighet mellan de tre frågorna (Cronbachs $\alpha = .67$) och därför exkluderades fråga (c) för att uppnå en högre reliabilitet ($\alpha = .71$) för kompositvariabeln *kognitiv empati*. Variabeln skapades genom beräkning av medelvärdet av de två återstående skattningarna. "Affektiv empati"-blocket inbegrep att deltagarna skulle skatta i vilken grad de själva upplevde (1 = "inte alls", 7 = "extremt mycket") följande känslor när de tittade på videoklippet: spänd, entusiastisk, tillfreds, orolig, irriterad, glad, arg, nedstämd, ledsen, obehag och förtvivlan.

För att kunna säkerställa att målsäganden uppvisade starkare negativ affekt i det emotionella videoklippet än i det neutrala fick deltagarna även skatta i vilken grad de ansåg att målsäganden uttryckte var och en av ovan nämnda känslor i videoklippet (1 = "inte alls", 7 = "extremt mycket"). Eftersom målsäganden instruerats att antingen uppträda neutralt eller med negativ affekt (dvs de känslor som "förväntas" av ett våldtäktsoffer) så var deltagarnas bedömning av uttryckt oro, nedstämdhet, ledsenhet, obehag och förtvivlan mest relevanta för denna studie. Två nya kompositvariabler

skapades därför, genom beräkning av medelvärdet av ingående skattningar, motsvarande *målsägandens ledsenhet* (bestående av deltagarnas skattning av målsägandes uttryckta oro, nedstämdhet, ledsenhet, obehag och förtvivlan; $\alpha = .89$), samt *deltagarens ledsenhet* (bestående av deras självupplevda oro, nedstämdhet, ledsenhet, obehag och förtvivlan; $\alpha = .91$).

Deltagarna fick sedan skatta i vilken utsträckning de, medan de tittade på videoklipppet, speglade målsägandens ansiktsuttryck (1 = "inte alls", 7 = "helt och hållet"). Deltagarna i grupperna *spegling* och *ej spegling* fick även besvara hur ansträngande respektive hur svårt de tyckte att det var att följa instruktionerna om spegling av ansiktsuttryck (1 = "inte alls ansträngande/svårt", 7 = "mycket ansträngande/svårt"). Som avslutning fick deltagarna bedöma i vilken grad de upplevde genomförandet av studien som intressant, jobbigt, svårt, spännande, obehagligt, ansträngande och viktigt (1 = "inte alls", 7 = "helt och hållet").

Etik

Deltagarna informerades på förhand om att de skulle delta i en studie om trovärdighetsbedömningar, att deras svar skulle vara anonyma och att de hade rätt att avbryta när som helst utan konsekvenser. De informerades även om att innehållet i videoklipppet var känsligt och därför kunde vara jobbigt att titta på, men att målsäganden gett sin tillåtelse till att filmen användes i forskningssyfte. Deltagarna gav sitt samtycke genom underskrift. Studier med liknande upplägg har tidigare godkänts av den regionala etikprövningsnämnden. Kraven på god forskningsetik ansågs därmed uppfyllda.

Resultat

Manipulationskontroller

En envägs variansanalys (ANOVA) genomfördes på deltagarnas skattning av i vilken grad de speglade målsägandens ansiktsuttryck. Levenes test ($p < .001$) indikerade att lika varianser inte kunde antas, varför Brown-Forsythes test användes. Gruppernas skattningar skiljde sig signifikant åt, $F(2, 333,747) = 101,40$, $p < .001$, partiell $\eta^2 = .360$. Som förväntat angav deltagarna som instruerats att spegla målsäganden ($M = 4,41$, $s = 1,32$) att de speglade i högre grad än deltagarna som instruerats att inte spegla ($M = 2,00$, $s = 1,09$) och deltagare i kontrollgruppen ($M = 3,64$, $s = 1,56$). Samtliga inbördes jämförelser var signifikanta, $p < .001$, enligt *post hoc*-test (Games-Howell). Manipulationen av spegling är därmed att betrakta som effektiv. Deltagarna som instruerats att spegla upplevde det dock som signifikant svårare ($M = 4,51$, $s = 1,73$) och mer ansträngande ($M = 4,36$, $s = 1,69$) att följa instruktionen jämfört med deltagarna som instruerats att inte spegla ($M_{\text{svårt}} = 2,76$, $s = 1,50$; $M_{\text{ansträngande}} = 3,12$, $s = 1,84$), $t_{\text{svårt}}(232,936) = 8,37$, $p < .001$, $d = 0,70$; $t_{\text{ansträngande}}(238) = 5,44$, $p < .001$, $d = 1,08$.

Deltagarnas bedömning av i vilken grad målsäganden uttryckte ledsenhet i de båda videoklippen (se Tabell 1) undersöktes med en 3 (instruktioner: spegling vs. ej spegling vs. kontroll) \times 2 (video: emotionell vs. neutral) faktoriell ANOVA. Resultatet visade en signifikant huvudeffekt av videoklipp på skattningen av målsägandens

uttryckta ledsenhet, $F(1, 356) = 148,41$, $p < .001$, partiell $\eta^2 = .294$. Målsäganden bedömdes alltså uttrycka signifikant mer ledsenhet i det emotionella videoklippen ($M = 5,53$, $s = 1,17$) jämfört med det neutrala ($M = 3,90$, $s = 1,38$). Huvudeffekten av instruktion, $F(2, 356) = 2,86$, $p = .059$, partiell $\eta^2 = .016$, samt interaktionseffekten mellan instruktion och videoklipp, $F(2, 356) = 0,56$, $p = .569$, partiell $\eta^2 = .003$, var inte signifikanta. Manipulationen av målsägandens uppträdande i videoklippen var alltså framgångsrik.

Tabell 1

Deltagarnas skattning av målsägandens ledsenhet och deras egna upplevda ledsenhet uppdelade enligt speglingsinstruktion och videobetingelse

Video	Instruktion		
	Spegling ($n = 120$)	Ej spegling ($n = 120$)	Kontroll ($n = 122$)
	Målsägandens ledsenhet		
Emotionell*	5,61 (1,01)	5,22 (1,40)	5,75 (1,03)
Neutral**	4,01 (1,23)	3,75 (1,31)	3,93 (1,58)
	Deltagarnas ledsenhet		
Emotionell*	4,28 (1,52)	3,59 (1,58)	4,44 (1,65)
Neutral**	4,27 (1,50)	3,70 (1,68)	3,66 (1,62)

*Not. Siffror inom parentes representerar standardavvikelser. 1 = inte alls ledsen, 7 = extremt ledsen. * $n = 182$, ** $n = 180$.*

Hypotesprövning

Deltagarnas sannolikhetsbedömningar av målsägandens utsaga visas i Tabell 2. Studiens hypoteser prövades med en 3 (instruktioner: spegling vs. ej spegling vs. kontroll) \times 2 (video: emotionell vs. neutral) faktoriell ANOVA. Den förväntade huvudeffekten av video var inte statistiskt signifikant, $F(1, 256) = 0,02$, $p = .877$, partiell $\eta^2 = .000$. Hypotes 1 ("målsäganden bedöms som mer trovärdig när hon visar starkare negativ affekt än när hon uppträder mer neutralt"), som predicerade att EVE skulle bekräftas, saknade alltså stöd i denna studie då målsägandens utsaga inte bedömdes som mer sannolik när hon uppvisade stark negativ affekt ($M = 62,14$, $s = 24,07$) än när hon uppvisade ett neutralt uttryck ($M = 61,67$, $s = 23,81$). Analysen visade oväntat en signifikant huvudeffekt av instruktion på bedömd sannolikhet, $F(2, 356) = 6,19$, $p = .002$, partiell $\eta^2 = .034$. Bonferronis *post hoc*-test visade att utsagans sannolikhet bedömdes vara signifikant lägre efter instruktionen att inte spegla ($M = 56,58$, $s = 24,10$) jämfört med kontrollgruppen ($M = 67,30$, $s = 23,07$), $p < .001$. Det fanns ingen signifikant skillnad i bedömd sannolikhet mellan grupperna som instruerats att spegla ($M = 61,75$, $s = 23,54$) respektive att inte spegla ($p = .271$) eller mellan

speglingsgruppen och kontrollgruppen ($p = .204$). Interaktionseffekten mellan instruktion och video var icke-signifikant, $F(2, 356) = 1,42, p = .244$, partiell $\eta^2 = .008$. Hypotes 2 och 3 som antog att instruktionen att spegla vs. inte spegla målsägandens ansiktsuttryck skulle öka respektive minska storleken av EVE fick alltså inte stöd i denna studie. Det bör dock noteras att medelvärdeskillnaden (om än liten) för kontrollgruppen, som är den betingelse som mest liknar tidigare studier, uppvisar en tendens till EVE.

Tabell 2

Deltagarnas sannolikhetsskattningar av målsägandens utsaga uppdelade enligt speglingsinstruktion och videobetingelse

Video	Instruktion		
	Spegling ($n = 120$)	Ej spegling ($n = 120$)	Kontroll ($n = 122$)
Emotionell*	60,00 (22,02)	55,83 (25,33)	70,32 (22,76)
Neutral**	63,50 (25,03)	57,33 (22,98)	64,17 (23,16)

Not. Siffror inom parentes representerar standardavvikelser. 0 = målsäganden har helt säkert inte våldtagits, 100 = målsäganden har helt säkert våldtagits. * $n = 182$, ** $n = 180$.

Explorativa analyser

En 3 (instruktioner: spegling vs. ej spegling vs. kontroll) \times 2 (video: emotionell vs. neutral) ANOVA genomfördes för att undersöka eventuella effekter av speglingsinstruktion och videoklipp på deltagarnas skattade egna ledsenhet (se Tabell 1 för en sammanställning av deltagarnas skattningar). Resultatet visade en signifikant huvudeffekt av speglingsinstruktion, $F(2, 356) = 4,82, p = .009$, partiell $\eta^2 = .026$. Bonferronis *post hoc*-test visade att de som fått instruktionen att spegla ($M = 4,28, s = 1,50$) skattade sin egna upplevda ledsenhet signifikant högre än de som instruerats att inte spegla ($M = 3,65, s = 1,62$), $p = .007$. Det fanns ingen signifikant skillnad ($p = .814$) i upplevd ledsenhet mellan spegling och kontroll ($M = 4,05, s = 1,68$) eller mellan ej spegling och kontroll ($p = .145$). Huvudeffekten av videoklipp var inte signifikant, $F(1, 356) = 1,84, p = .176$, partiell $\eta^2 = .005$. Inte heller interaktionseffekten mellan instruktion och videoklipp var signifikant även om p -värdet var i närheten av den konventionella signifikansnivån ($\alpha = .05$), $F(2, 356) = 2,76, p = .065$, partiell $\eta^2 = .015$. Analys av "simple effects" visade en signifikant effekt av videoklipp för kontrollgruppen, där de som sett det emotionella videoklippen skattade sin egen ledsenhet som högre än de som sett det neutrala videoklippen, $F(1, 356) = 7,28, p = .007$, partiell $\eta^2 = .020$ (se Tabell 1). Effekten av video var inte signifikant för deltagare som instruerats att spegla ($p = .973$) eller att inte spegla ($p = .714$). Dessa fynd bör dock tolkas med försiktighet eftersom interaktionseffekten mellan video och instruktion inte var fullt signifikant.

Ytterligare flervägs ANOVA genomfördes för att undersöka relationen mellan speglingsinstruktion och videoklipp på den skattade kognitiva empatin gentemot målsäganden. Resultatet visade en icke-signifikant huvudeffekt av både speglingsinstruktion, $F(2, 356) = 2,82, p = .061$, partiell $\eta^2 = .016$, och videoklipp, $F(1, 356) = 0,22, p = .640$, partiell $\eta^2 = .001$. Däremot var interaktionseffekten mellan speglingsinstruktion och videoklipp signifikant, $F(2, 356) = 3,38, p = .035$, partiell $\eta^2 = .019$. Analyser av simple effects visade att deltagarna som instruerats att inte spegla upplevde en högre kognitiv empati med målsäganden i det neutrala videoklippen ($M = 4,79, s = 1,34$) jämfört med det emotionella ($M = 4,27, s = 1,41$), $F(1, 356) = 4,42, p = .036$, partiell $\eta^2 = .012$. Effekten av videoklippen var inte signifikant för varken de deltagare som instruerats att spegla ($p = .790$) eller kontrollgruppen ($p = .116$). Deltagarnas kognitiva empati gentemot målsäganden samvarierade positivt med bedömd sannolikhet i målsägandens utsaga ($r = .56, p < .001$). Korrelationerna mellan variablerna bedömd sannolikhet, grad av spegling, målsägandens ledsenhet, deltagarnas ledsenhet och deltagarnas kognitiva empati redovisas i Tabell 3.

Tabell 3

Interkorrelationer mellan variablerna bedömd sannolikhet, grad av spegling, målsägandes ledsamhet, deltagarnas ledsamhet och deltagarnas kognitiva empati

	1	2	3	4	5
1. Bedömd sannolikhet	—	0.25	0.35	0.39	0.56
2. Grad av spegling		—	0.22	0.35	0.28
3. Målsägandes ledsamhet			—	0.51	0.36
4. Deltagarnas ledsamhet				—	0.50
5. Kognitiv empati					—

Not. Samtliga $p < .001$

Därefter undersöktes huruvida deltagarens kön påverkade bedömningen av bedömd sannolikhet. Kvinnorna bedömde i genomsnitt målsäganden som något mer trovärdig ($M = 62,71, s = 24,17$) än männen ($M = 59,43, s = 23,11$) men skillnaden var inte signifikant $t(358) = 1,18, p = .237, d = 0,137$.

Avslutningsvis undersöktes deltagarnas upplevelse av hur det var att genomföra studien, dvs i vilken grad (1 = "inte alls", 7 = "helt och hållet") det var intressant ($M = 5,55, s = 1,41$), jobbigt ($M = 2,98, s = 1,77$), svårt ($M = 3,59, s = 1,92$), spännande ($M = 3,92, s = 1,75$), obehagligt ($M = 3,06, s = 1,78$), ansträngande ($M = 2,74, s = 1,64$) och viktigt ($M = 5,87, s = 1,39$). Resultatet visade att deltagarna i hög grad tyckte att det var både intressant och viktigt att genomföra studien och i lägre grad ansträngande eller obehagligt. Detta tyder på att ämnet, trots sin känsliga natur, upplevs vara både angeläget och intressant att studera.

Diskussion

Denna studie undersökte rollen av affektiv spegling i bedömningen av trovärdighet av en kvinnlig målsägande. Detta genom ett experiment där både målsägandens känslouttryck och deltagarnas benägenhet att spegla dessa uttryck manipulerades. Hypotesen att målsäganden skulle bedömas mer trovärdig när hon uttryckte mer ledsenhet saknade stöd i denna studie. Detta resultat står i kontrast med tidigare forskning som funnit gediget stöd för EVE (Ask och Landström, 2010; Kaufmann et al., 2003; Bollingmo et al., 2008). Manipulationen av målsägandens beteende bedömdes ha varit verksam så deltagarna var alltså medvetna om att hon uppvisade mer ledsenhet i det ena klippet än det andra. I Ask och Landström (2010) användes dessutom samma videomaterial när de fann stöd för EVE, så materialet i sig borde inte vara anledningen till avsaknaden av stöd i denna studie. Det väcker frågan om vad som kan ha varit skillnaden. Instruktionerna rörande spegling visade sig ha varit det som gav signifikant effekt på bedömningen av trovärdighet i denna studie. Deltagarna som inte fick några instruktioner bedömde sannolikheten i utsagan som högst, därefter deltagarna som speglade och lägst bedömde de deltagare som inte speglade. Liknande resultat, alltså att de som inte speglade bedömde sannolikheten i en utsaga som lägst, hittas i Stel et al. (2009). I den studien kunde de även kontrollera för korrektheten i bedömningarna och fann att de som inte speglade också var mer korrekta i sina bedömningar av sanning och lögn. Instruktioner rörande spegling verkar alltså påverka sannolikheten att en utsaga/målsägande bedöms som trovärdig, oberoende av faktiskt sanningshalt. Stel et al. (2009) spekulerade kring att människors automatiska och omedvetna spegling, som fokuserar på icke-verbala beteenden, är vad som gör oss till bristfälliga lögnedektorer. Kaufmann et al. (2003) menade att processerna bakom EVE främst var omedvetna. En spekulation utifrån ovan nämnda fynd är att när två tredjedelar av denna studies deltagare instruerades att fokusera på målsägandens ansiktsuttryck så blev resultatet att deltagarna medvetandegjordes om att hennes uppträdande och känslouttryck kan påverka dem, vilket resulterade i att EVE tappade i styrka.

I denna studie observerades inte heller något stöd för hypoteserna att effekten av målsägandens ledsenhet skulle ha stärkts respektive minskat beroende av deltagarnas grad av spegling. För deltagarna som speglade respektive inte speglade så var tendensen istället det motsatta från hypotesen, att målsäganden bedömdes mer trovärdig i det neutrala videoklippen än i det emotionella. För deltagarna i kontrollgruppen så fanns en tendens till EVE men inte heller den signifikant. Om instruktionen att spegla respektive inte spegla är det som tydligast motverkar EVE i denna studie, så kvarstår frågan om varför EVE inte kan påvisas i kontrollgruppen. Ask och Landström (2010) fann stöd för att förväntansbrott var en av de psykologiska mekanismerna bakom EVE. Deras studie publicerades för sex år sedan och en möjlig förklaring skulle kunna vara att förväntningarna, hos studiens deltagare, på hur ett våldtäktsoffer ska bete sig har förändrats sedan dess. Detta skulle innebära att målsägandens uppträdande i de båda videoklippen kunde bedömas som lika troliga och att det alltså inte skedde något förväntansbrott i det neutrala videoklippen. Dessutom var samtliga deltagare i Ask och Landström (2010) polisaspiranter medans deltagarna i denna studie främst var studenter inom andra områden samt även yrkesarbetande. Polisaspiranternas förväntningar och föreställningar om hur ett våldtäktsoffer ska bete sig kan därför antas ha varit rätt skilda

från denna studies deltagare till att börja med. Huruvida allmänhetens förväntningar på hur ett våldtäktsoffer bör bete sig faktiskt har förändrats och hur de i så fall ser ut idag hade varit intressant att, och behövts, undersökas vidare.

Studiens resultat visade, i linje med facial feedback-hypotesen (Darwin, refererad till i Hatfield et al., 1992), på känslomitta genom spegling då deltagarna som instruerats att spegla upplevde sig själva som signifikant mer ledsna än deltagarna som instruerats att inte spegla. Deltagarna i kontrollgruppen skattade sin upplevda ledsenhet ungefär mittemellan spegling och ej spegling men skillnaderna dem emellan var inte signifikanta. Utifrån Sonnby-Borgström (2002) kan det antas att några av deltagarna i kontrollgruppen automatiskt speglade målsäganden i högre utsträckning än de andra och därav blivit mer påverkade av känslomitta medans andra speglat i lägre utsträckning och påverkats mindre. Deltagarnas upplevda ledsenhet visade sig vara oberoende av målsägandens känslouttryck, vilket skulle kunna ses som ett tecken på att känslor just smittar genom spegling, och inte genom att rent kognitivt uppmärksamma målsägandens ledsenhet.

Deltagarnas kognitiva empati gentemot målsäganden hade ett starkt positivt samband med den bedömda sannolikheten i hennes utsaga. Dock var den kognitiva empatin varken beroende av speglingsinstruktion eller videoklipp. Däremot hittades en signifikant interaktionseffekt, där deltagarna som inte speglade upplevde starkare empati för målsäganden i det neutrala klippet än i det emotionella. En spekulation är att detta berodde på att diskrepansen i känslouttryck mellan deltagarna som inte speglade och målsäganden blev för stor i det emotionella klippet vilket gjorde det svårare för dem att ta hennes perspektiv.

Slutligen så hittades ingen signifikant skillnad i huruvida kvinnor eller män bedömde målsäganden som mer trovärdig. Detta kan ses som en positiv indikator gällande en avsaknad av könsbias gentemot våldtäktsoffer, alltså att bedömningen av offrets trovärdighet inte är beroende av om bedömaren är en man eller en kvinna.

Begränsningar

Deltagarna som fått instruktionen att spegla upplevde denna som signifikant svårare och mer ansträngande att följa än vad deltagarna, som instruerats att inte spegla, upplevde. Kanske hade effekten av speglingen blivit starkare om det hade varit lättare för deltagarna men manipulationskontrollen av grad av spegling visade ju ändå på signifikanta skillnader, att spegling ändå utförts i signifikant grad. I Stel et al. (2008) så fann de inga signifikanta skillnader i upplevelse av svårighetsgrad mellan de två grupperna trots snarlika instruktioner gällande spegling respektive ej spegling. Dock var videoklippen, i Stel et al. (2008), bara 3 min och 30 s långa och uppdelade i fyra fragment, detta att jämföra med videoklippen i denna studie som var 5 min och 15 s respektive 6 min 55 s långa, samt filmade i en enda sammanhängande tagning. Längden på videoklippen kan i sig själv troligen innebära en ökad svårighetsgrad samt upplevelse av högre ansträngning. Kanske beror den högt skattade svårighetsgraden även på det faktum att processen att spegla kan vara för komplicerad för att kunna göras medvetet med tillräcklig effektivitet, vilket påpekades av Davis (refererad till i Hatfield et al., 1992). Davis menade att försök till spegling främst får människor att se fåniga ut, och eventuellt bidrog detta till att denna studies deltagare uppfattade speglingen som relativt svår och ansträngande.

I studien så saknades en kontrollfunktion gällande deltagarnas genomförande av instruktionerna att spegla respektive inte spegla. Detta för att tidigare forskning (Stel et al., 2008) visat att endast instruktioner hade fungerat väl. Samtliga deltagare fick istället skatta i hur hög grad de hade speglat målsäganden och resultatet av detta visade på signifikanta skillnader. Men möjligheten att kontrollera deltagarnas ansiktsuttryck, till exempel genom videoobservation, hade kunnat ge en större inblick i hur deltagarna tog till sig och utförde instruktionerna. Kanske skattade några deltagare en högre respektive lägre grad av spegling än vad som faktiskt stämde för att uppvisa bättre överensstämmelse med instruktionerna de fått. Utöver ren kontroll hade det varit intressant att undersöka i vilken grad deltagarna i kontrollgruppen automatiskt speglade målsäganden.

Vilken påverkan hade det faktum att kvinnan som spelade målsäganden var skådespelerska? Enligt Vrij (2008) är duktiga skådespelare ofta mer trovärdiga lögnare än allmänheten, detta då deras yrke bland annat kräver emotionell kontroll och expressivitet. Kvinnan talade ju inte sanning i videoklippen, utifrån egen upplevelse, utan framförde i princip en monolog, alltså var det ju så att hon per definition ljög. I studien så trodde en majoritet av deltagarna att kvinnan talade sanning, vilket kan ha varit ett resultat av hennes skådespelartalang eller av det faktum att man generellt inte vill misstro någon som säger sig ha blivit våldtagen. Denna studie handlade ju om trovärdighetsbedömningar och inte om korrekthet i bedömning av lögn men om vi leker med tanken att kvinnans skådespeleri i videoklippen kan ses som lögn så var det deltagarna som inte speglade som märkte det tydligast.

Studiens deltagare rekryterades främst från Göteborgs universitets försöksdeltagarpool, vilket innebär att de hade anmält intresse för att delta i studier på Psykologiska institutionen. Därför väcks frågan om hur detta ha påverkat generaliserbarheten. Gällande bedömningen av trovärdighet i våldtäktsmål, eller brottmål generellt, så görs ju den av personer inom rättsväsendet, en grupp som i studien inte blev så väl representerad. Medans om man ville undersöka trovärdighetsbedömningar ur ett bredare perspektiv så var urvalet mindre begränsat.

Slutsats

Studiens resultat blev inte det förväntade. Instruktionen att spegla eller inte spegla visade sig ha en stor påverkan på EVE, t.o.m. till den grad att EVE inte kunde uppmätas alls. Då EVE genom tidigare studier har fått gediget stöd är detta resultat förvånande. Eftersom EVE inte heller fick stöd i kontrollgruppen, vars upplägg mest liknade det i Ask och Landström (2010), så väcks frågorna om denna studie upptäckt något nytt gällande EVE eller om det pga. studiens design eller av andra anledningar gett ett missvisande resultat. Denna studie, eller en med liknande design, behöver därför replikeras för att kunna skapa mer förståelse om mekanismerna bakom EVE och utforska vilken effekt spegling och/eller medvetet fokus på ansiktsuttryck har för bedömningen av trovärdighet. Om det efter vidare forskning står fast att EVE kan motverkas genom medvetandegörande om effekten av spegling så behöver den informationen nå bedömare på alla nivåer inom rättsväsendet för att kunna säkerställa att det inte ska ligga någon i fatet att inte uppträda som ett ”förväntat” offer.

Referenser

- Ask, K., & Landström, S. (2010). Why emotions matter: Expectancy violation and affective response mediate the emotional victim effect. *Law and Human Behavior, 34*, 392 – 401. doi: 10.1007/s10979-009-9208-6
- Bollingmo, G. C., Wessel, E. O., Eilertsen, D E., & Magnussen, S. (2008). Credibility of the emotional witness: A study of ratings by police investigators. *Psychology, Crime & Law, 14.1*, 29 – 40. doi: 10.1080/10683160701368412
- Brodsky, S. L., Griffin, M. P., & Cramer, R. J. (2010). The witness credibility scale: an outcome measure for expert witness research. *Behavioral Sciences and the Law, 28*, 892 - 907. doi: 10.1002/bsl.917
- Brottsförebyggande rådet, Brå. (2016, februari 18). *Våldtäkt och sexualbrott*. Hämtad från <http://www.bra.se/bra/brott-och-statistik/valdtakt-och-sexualbrott.html>
- Campbell, B. A., Menaker, T. A., & King, W. R. (2015). The determination of victim credibility by adult and juvenile sexual assault investigators. *Journal of Criminal Justice, 43.1*, 29 - 39. doi: 10.1016/j.jcrimjus.2014.12.001
- Davis, M. H. (1980). A multidimensional approach to individual differences in empathy. *JSAS Catalog of Selected Documents in Psychology, 10*, 85.
- Davis, M. H. (1983). Measuring individual differences in empathy: Evidence for a multidimensional approach. *Journal of Personality and Social Psychology, 44*, 113–126. doi: 10.1037/0022-3514.44.1.113
- Dunn, J. R., & Schweitzer, M. E. (2005). Feeling and believing: the influence of emotion on trust. *Journal of Personality and Social Psychology, 88*, 736 - 748. doi: 10.1037/0022-3514.88.5.736
- Flocken (film). (2016, 19 januari). I *Wikipedia*. Hämtad 2016-04-04, [https://sv.wikipedia.org/wiki/Flocken_\(film\)](https://sv.wikipedia.org/wiki/Flocken_(film))
- Hatfield, E., Cacioppo, J. T., & Rapson, L. R. (1992). Primitive emotional contagion. In M. S. Clark (Ed.), *Review of personality and social psychology: Emotion and social behavior* (Vol. 14, pp. 151-177). Newbury Park, CA: Sage.
- Hilligoss, B., & Rieh, S. Y. (2008). Developing a unifying framework of credibility assessment: construct, heuristics, and interaction in context. *Information Processing & Management, 44*, 1467 - 1484. doi: 10.1016/j.ipm.2007.10.001
- Johansson, H., & Nordmark, N. (Writers). (2010). *Den andra våldtäkten* [TV-sändning]. Stockholm, Sweden: Sveriges Television.
- Kaufmann, G., Drevland, G. C. B., Wessel, E., Overskeid, G., & Magnussen, S. (2003). The importance of being earnest: Displayed emotions and witness credibility. *Applied Cognitive Psychology, 17*, 21 - 34. doi: 10.1002/acp.842
- Likowski, K. U., Weyers, P., Seibt, B., Stöhr, C., Pauli, P., & Mühlberger, A. (2011). Sad and lonely? Sad mood suppresses facial mimicry. *Journal of Nonverbal Behavior, 35*, 101 – 117. doi: 10.1007/s10919-011-0107-4
- Oberman, L. M., Winkielman, P., & Ramachandran, V. S. (2007). Face to face: blocking facial mimicry can selectively impair recognition of emotional expressions. *Social Neuroscience, 2:3-4*, 167 - 178. doi: 10.1080/17470910701391943
- Reinhard, M-A., & Schwarz, N. (2012). The influence of affective states on the process of lie detection. *Journal of Experimental Psychology: Applied, 18*, 377 – 389. doi: 10.1037/a0030466

- Rose, M. R., Nadler, J., & Clark, J. (2006). Appropriately upset? Emotion norms and perceptions of crime victims. *Law and Human Behavior, 30*, 203 - 219. doi: 10.1007/s10979-006-9030-3
- Sonnby-Borgström, M. (2002). Automatic mimicry reactions as related to differences in emotional empathy. *Scandinavian Journal of Psychology, 43*, 433 - 443. doi: 10.1111/1467-9450.00312
- Sonnby-Borgström, M., Jönsson, P., & Svensson, O. (2003). Emotional empathy as related to mimicry reactions at different levels of information processing. *Journal of Nonverbal Behavior, 27.1*, 3 - 23. doi: 10.1023/A:1023608506243
- Sperry, K., & Siegel, J. T. (2013). Victim responsibility, credibility, and verdict in a simulated rape case: Application of Weiner's attribution model. *Legal and Criminological Psychology, 18*, 16 - 29. doi: 10.1111/j.2044-8333.2011.02022.x
- Stel, M., Van Baaren, R. B., & Vonk, R. (2008). Effects of mimicking: Acting prosocially by being emotionally moved. *European Journal of Social Psychology, 38*, 965 - 976. doi: 10.1002/ejsp.472
- Stel, M., van Dijk, E., & Olivier, E. (2009). You want to know the truth? Then don't mimic! *Psychological Science, 20*, 693 - 699. doi: 10.1111/j.1467-9280.2009.02350.x
- Stel, M., & van Knippenberg, A. (2008). The role of facial mimicry in the recognition of affect. *Psychological Science, 19*, 984 - 985. doi: 10.1111/j.1467-9280.2008.02188.x
- Tenney, E. R., MacCoun, R. J., Spellman, B. A., & Hastie, R. (2007). Calibration trumps confidence as a basis for witness credibility. *Psychological Science, 18.1*, 46 - 50. doi: 10.1111/j.1467-9280.2007.01847.x
- Tseng, S., & Fogg, B. (1999). Credibility and computing technology. *Communications of the ACM, 42*, 39 - 44. doi: 10.1145/301353.301402
- Vrij, A. (2008). *Detecting lies and deceit: Pitfalls and opportunities (2nd ed.)*. Chichester, UK: Wiley.

Bilaga 1

Speglingsinstruktion för deltagarna som fördelades till att spegla:

"Eftersom du ska bedöma målsägandens trovärdighet är det viktigt att du lyssnar på innehållet i det videoklipp du strax kommer att ta del av. Utöver detta vill vi att du observerar målsägandens ansikte. Vi vill att du aktivt speglar de uttryck i ansiktet som målsäganden uppvisar under förhöret. Med spegling menar vi att efterlikna någons uttryck i ansiktet (till exempel runt ögonen och munnen). När du ser ett uttryck i målsägandens ansikte så efterliknar du det och gör samma rörelse. Denna spegling skall göras genom hela videoklippet. När du läst ovanstående instruktion noggrant kan du klicka dig vidare för att starta videoklippet."

Speglingsinstruktion för deltagarna som fördelades till att inte spegla:

"Eftersom du ska bedöma målsägandens trovärdighet är det viktigt att du lyssnar på innehållet i det videoklipp du strax kommer att ta del av. Utöver detta vill vi att du observerar målsägandens ansikte. Vi vill att du observerar de uttryck i ansiktet som målsäganden uppvisar under förhöret, men att du tänker på att inte spegla dem. Med spegling menar vi att efterlikna någons uttryck i ansiktet (till exempel runt ögonen och munnen). Vi vill att du aktivt undviker att spegla målsägandens uttryck i ansiktet genom att se till att dina egna ansiktsuttryck inte påverkas av målsägandens. Denna instruktion skall följas genom hela videoklippet. När du läst ovanstående instruktion noggrant kan du klicka dig vidare för att starta videoklippet."

Bilaga 2

"Jag var kvar på efterfesten hos John tills alla skulle gå hem. Hanna och de andra skulle gå hem, men jag skulle ju sova hos Markus – *[avbryter sig själv, förklarande]* ja, min pojkvän – och jag ville inte gå dit själv på natten, så jag skulle ta en taxi. John sa att han skulle ringa en taxi åt mig. När vi hade sagt hej då till de andra så var jag och John ensamma kvar i lägenheten. Jag hade inte druckit mer än någon öl eftersom jag äter penicillin, *[lätt ursäktande, som för att undvika förebråelse]* så jag kände att jag hade liksom kontroll på situationen – jag var ju inte full eller så. Ja, i alla fall, jag tog min jacka och satte mig och väntade i soffan. Jag antog att han skulle gå och ringa efter taxi då. Men istället kom han in i vardagsrummet och sa typ: ”Jag vet varför du stannade. Du vill inte ha någon taxi, eller hur?”. Jag fattade inte vad han menade, så jag frågade ”vad... vad menar du?”. Då kom han och ställde sig framför mig och sa typ: ”Vaddå? Jag har ju sett hur du har tittat på mig” och typ: ”Om du inte ville någonting så skulle du ju inte ha stannat kvar”. Jag försökte säga till honom att jag inte var intresserad och att jag bara ville åka hem till min pojkvän. Men han verkade inte fatta för han började ta på mig, i håret så här. Jag försökte säga ifrån, och då sa han: ”Ok, jag ska ringa en taxi, men först ska du göra en sak för mig”. Jag kommer ihåg att han sa det med en väldigt... *[söker efter ordet]* överlägsen röst. Och så började han knäppa upp sina byxor, och då blev jag skiträdd för jag började fatta vad som höll på att hända. Jag hade liksom aldrig tänkt att han skulle kunna göra något sånt! Jag kommer ihåg att jag blev helt ställd och sa ”vad fan gör du?!”. Då trodde jag ju att han skulle fatta, men han bara log, som om han inte tog mig på allvar. Sen fortsatte han att dra ner byxorna och kalsongerna, och så försökte han trycka mitt huvud... emot sig liksom. Jag vände bort huvudet och försökte trycka bort honom, men då blev han våldsam och pressade ner mig i soffan. Han var ju så jävla stark! Jag hade ingenting att sätta emot. Jag försökte liksom åla mig, men han fick ändå av mig mina byxor och trosor. Jag kände mig helt maktlös och jag tror att det var då jag började gråta, men jag minns inte riktigt. Sedan... *[letar efter rätt uttryck]* kom han in i mig. Och då slutade jag göra motstånd och bara låg där liksom. Jag ville bara att det skulle vara över så snabbt som möjligt. Jag vet inte hur länge han höll på, det kändes som ganska länge, men efter ett tag så gick det för honom i alla fall. Och då höll han inte fast i mig längre, så jag puttade bort honom och tog mina grejer och rusade in på toaletten. Men jag fattade ju att jag måste ut ur lägenheten, så så fort jag klätt på mig så bara stack jag därifrån. Sen fick jag tag på en taxi och så åkte jag hem till Markus."